

W dniu 9 maja obchodzimy Dzień Europy (Unii Europejskiej). 1 maja 2020 r. minęła 16 rocznica przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Społeczeństwo polskie od 16 lat może korzystać ze środków finansowych, ale także z doświadczeń i wiedzy społeczności europejskiej. Jednym z unijnych działań, które zaadaptowaliśmy z powodzeniem jest podejście LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).

Misją podejścia LEADER jest umożliwienie mieszkańcom wsi podejmowanie samodzielnych, oddolnych decyzji w zakresie ich rozwoju lokalnego. Społeczności, poprzez utworzone przez siebie niezależne organizacje, trójsektorowe partnerstwa – Lokalne Grupy Działania (LGD), opracowują oddolnie Lokalne Strategie Rozwoju (LSR), które następnie są realizowane poprzez projekty składane przez mieszkańców i podmioty z obszaru funkcjonowania danej LGD.

Podejście LEADER realizowane jest w Unii Europejskiej od 1991 r. W pierwszym programie w latach 1991-1993 uczestniczyło w nim 217 LGD. Dziś jest ich w Unii Europejskiej blisko 3300 LGD. Przez te lata zanotowano wiele osiągnięć, a LGD mocno wpisały się w życie swoich społeczności. Sukcesy te zostały opisane w publikacji „LEADER Achievements”, przygotowanej w lutym tego roku przez Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD).

Do roku 2013 podejście LEADER realizowane było tylko na obszarach wiejskich ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). W obecnym okresie programowania, Unia Europejska postanowiła rozszerzyć to działanie na wszystkie obszary i umożliwić LGD realizację ich LSR, także z trzech innych funduszy – EFRR, EFS i EFMiR. Podejście z udziałem innych funduszy niż EFRROW nosi nazwę Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS). Realizacja LSR z wszystkich funduszy na terenie całego kraju ma miejsce w Szwecji i Portugalii. W Czechach 85% LGD korzysta z trzech funduszy (bez funduszu morskiego) dysponując głównie środkami na cele inwestycyjne, kilkukrotnie wyższymi na 1 mieszkańca niż w Polsce. Na Słowacji wszystkie grupy mają do dyspozycji dwa fundusze - EFRROW i EFRR. Blisko 100 miast realizuje LSR na Węgrzech, 21 miast na Litwie. W całej Europie jest 250 miejskich LGD.

W Polsce mamy 323 LGD pokrywające 93% powierzchni obszarów wiejskich, co stanowi trzecią ilość LGD w krajach UE. Większość – 87% LGD realizuje jednak tylko monofunduszowe LSR. Decyzją samorządowych władz wojewódzkich, cztery fundusze, dostępne były, tylko w dwóch województwach: kujawsko-pomorskim i podlaskim. LGD na obszarze tych województw mają średnio trzykrotnie większe środki niż pozostałe LGD w kraju i przede wszystkim znacznie szerszy zakres możliwych do realizacji projektów. Miejskie LGD działają tylko w 7 miastach i tylko z funduszu EFS w woj. kujawsko-pomorskim.

Głównym osiągnięciem LGD jest włączenie społeczności lokalnej w proces podejmowania decyzji dotyczących rozwoju danego obszaru. To współdecydowanie, niezwykle trudne, bo wymagające kompromisu, zaowocowało wypracowaniem partnerskiego podejścia do wyzwań stojących przed Lokalnymi Grupami Działania.

Równie ważnym aspektem funkcjonowania LGD jest tworzenie nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich. Tylko w Polsce okresie 2007-2013 powstało ich 2144. W obecnym okresie programowania UE, według danych na koniec 2019 r. powstało już 6,5 tys. miejsc pracy, przy czym większość w ramach projektów podejmowania działalności gospodarczej, których było 3355.

Niewątpliwą zasługą LGD jest promocja tradycyjnych produktów żywnościowych, których dynamiczny rozwój w Polsce jest widoczny. Na obszarze LGD „Dolina Raby”, gdzie została napisana w XVII w. pierwsza, polska książka kucharska oraz corocznie odbywa się Festiwal Rosołu i ogólnopolski konkurs na najlepszą publikację o lokalnych i regionalnych kulinariach, powstała wędzarnia tradycyjnych produktów, rozwinął działalność producent ekologicznych soków owocowych i producent wyrobów kosmetycznych na bazie wyrobów pszczelich, powstała pierogarnia zatrudniająca ok. 20 osób. LGD prowadzi też Muzeum Książki Kucharskiej i Kulinarnej.

LGD „Perły Beskidu Sądeckiego”, co roku organizuje międzynarodowy Festiwal Kultur Krajów Wyszehradzkich. Grupa „Między Dalinem i Gościbią” jest laureatem konkursu na najlepszą publikację o lokalnych i regionalnych kulinariach. Publikacja ta jest też dobrym przykładem współpracy LGD powiatu myślenickiego. Aktywne działania na rzecz promocji produktów lokalnych prowadzą też pozostali członkowie Federacji LGD Małopolska.

LGD aktywnie działają na rzecz rozwoju infrastruktury rekreacyjno-turystycznej. Do końca 2019 r. wybudowano w Polsce 2795 nowych i zmodernizowano 1141 obiektów turystycznych i rekreacyjnych w ramach projektów składanych do LGD. Na terenie Grupy „Beskid Gorlicki” powstało Centrum Łucznictwa Tradycyjnego w Libuszy. Udostępniono też kilka tras pieszo-rowerowych. Wykonane zostało „Wirtualne Zwiedzanie Wybranych Atrakcji Turystycznych” zawierające ponad 500 wirtualnych panoram. To ważne rozwiązanie w sytuacji obecnej pandemii. LGD „Beskid Gorlicki” prowadzi proces budowania marki miejsca - zarejestrowało znak marki lokalnej KARPATNIG, którego posiadanie znaczyło będzie o unikatowej wartości, stworzyło aplikację mobilną pod tożsamą nazwą - promującą region, wydarzenia i atrakcje turystyczne. Podobne marki lokalne działają na obszarach innych LGD.

Lokalne Grupy Działania korzystają nie tylko ze środków EFRROW, co niewątpliwie należy rozpatrywać w kategoriach wartości dodanej podejścia Leader. Przykładowo: LGD „Korona Sądecka”, dzięki środkom z EFS, uruchomiła i z sukcesem prowadzi 5 przedszkoli i 3-oddziałowy żłobek. Łącznie opieką otoczonych jest ponad 320 dzieci, a zatrudnienie w samym LGD to ponad 64 etaty.

Gościńiec 4 Żywiołów, dzięki środkom z Szwajcarsko-Polskiego programu Współpracy prowadzi jeden z największych w Polsce inkubatorów kuchennych, z którego korzystają osoby zainteresowane podjęciem działalności gospodarczej w zakresie produkcji żywności i napojów. LGD i Spółdzielnia Socjalna „Smaki Gościńca”, której LGD jest założycielem, aktywnie działają na rzecz produkcji, promocji i sprzedaży tradycyjnych produktów żywnościowych.

LGD „Przyjazna Ziemia Limanowska” w ostatnich dwóch latach zrealizowała ze środków budżetowych województwa małopolskiego projekty dla dzieci i młodzieży, dorosłych, w tym osób starszych, na łączną kwotę około 450 tys. zł.

Podejmowane są już prace nad nowym okresem finansowania z UE po 2020 r. Europejska sieć LGD ELARD postuluje realizację wielofunduszowych LSR na całych obszarach krajów Unii z wykorzystaniem minimalnej ilości środków z każdego Funduszu (ciało doradcze UE złożone z przedstawicieli samorządowych podmiotów publicznych zarekomendowało w ubiegłym roku by było to nawet 8%). W Polsce za udostępnieniem 4 funduszy na obszarze całego kraju przemawiają doświadczenia z dwóch województw, które stosują 4 fundusze obecnie. Zarówno władze samorządowe województw, jak i działające na ich terenie LGD wypowiadają się w sposób zdecydowanie pozytywny o kontynuacji obecnych działań. Potwierdzają to przeprowadzone w obu województwach specjalistyczne badania nt. RLKS. Stanowi to niewątpliwie jasną rekomendację dla zastosowania podejścia Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność na terenie całego kraju, w tym na obszarach miast, szczególnie ich obszarów wymagających rewitalizacji. Pozwoliłoby na to rozwój współpracy „miasto-wieś”.

W nowym okresie programowania UE większy nacisk zostanie położony na działania w zakresie ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu. Jest to szczególnie ważne w województwie małopolskim charakteryzującym się najgorszą jakością powietrza w Polsce (wg raportu Airly) i jedną z najgorszych w Europie. Wg raportu Airly - obszary wiejskie mają bardziej zanieczyszczone powietrze niż miasta. Susza, jaka już teraz występuje w naszym kraju, a wg zapowiedzi ekspertów – w lecie spowoduje straszliwe skutki w przyrodzie i gospodarce, szczególnie w rolnictwie, wzywa nas do szybkich i radykalnych działań w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatu. Te działania będą bardziej możliwe z udziałem środków z wielu funduszy, jak pokazują to doświadczenia z w/w województw czy z Czech.

Lokalne Grupy Działania na trwałe wpisały się w krajobraz obszarów wiejskich. Potencjał, którym dysponują połączony z rosnącym zaufaniem i partnerskim wsparciem instytucji publicznych oraz przedsiębiorstw, dają nadzieję na kontynuację prorozwojowych przedsięwzięć.